

Kunnskapsdepartementet

Deres ref:

Vår ref: 07/2056

Saksbehandler: ANE

Telefon: 24 16 35 15

E-post: ane@shdir.no

Universitets- og høyskoleavdelingen
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Dato: 29.06.2007

Tilgjengelig og tilrettelagt faglitteratur for studenter med syns- og lesehemninger. Rapport av arbeidsgruppe. Høringsuttalelse fra Statens råd for funksjonshemmede

Vi viser til brev av 30.3.07. Saken ble behandlet i møte 11-12.6.07 i Statens råd for funksjonshemmede.

Arbeidsgruppen foreslår en rekke tiltak for å bedre tilgangen til faglitteratur for studenter med syns- og lesehemninger. De fleste tiltakene vil, hvis de gjennomføres, utvilsomt føre til en vesentlig bedring av situasjonen. Arbeidsgruppen fremmer blant annet en rekke forslag for å styrke produksjonen av universelt utformet faglitteratur, og rådet vil den sammenheng peke på prosjektet i regi av Pensumtjeneste som spesielt interessant i den sammenheng (punkt 2.7.6.1)

Statens råd for funksjonshemmede vil understreke at en overordnet målsetting bør være at all litteratur, ikke bare faglitteratur, som produseres i Norge, skal ha universell utforming. Dette vil være en fordel både for studenter og befolkningen for øvrig. Det betyr at all litteratur som utgis skal kunne leses av alle og at alle må gis muligheter til likeverdig utbytte av produktet. Dette innebærer for eksempel at synshemmede studenter skal ha tilgang til all litteratur som utgis og ikke bare kunne lese ren tekst, men også kunne få en forståelse av innholdet i tabeller, grafiske framstillinger og ulike typer presentasjoner.

Det myndighetene må ta tak i, er hvordan man kan løse utfordringene i forbindelse med å gjøre all litteratur universelt utformet. I dag er kildene til all produksjon av trykt materiale digitale kilder av ulike formater. Det er teknologisk mulig å gjøre disse filene tilgjengelige for blinde/synshemmede og andre med lesevansker. En forutsetning er at myndighetene i dialog med berørte aktører løser de opphavsrettslige spørsmål ved formidling av elektroniske dokumenter. Det vil også være nødvendig å iverksette arbeid med sikte på å gjøre meningen i /innholdet i grafiske framstillinger forståelige for synshemmede. I tillegg vil det være nødvendig med flere andre tiltak, for eksempel lovendringer og inngåelse av avtaler med mer.

Arbeidsgruppa foreslår at Kunnskapsdepartementet skal overta ansvaret for all studielitteraturproduksjon etter § 17 i åndsverkloven (tiltaksforslag 18). Forslaget er i tråd med sektoransvarsprinsippet og rådet slutter seg til forslaget. Det betyr samtidig at

det overordnede ansvar for produksjon av øvrig litteratur fortsatt skal ligge i Kulturdepartementet.

Arbeidsgruppa foreslår videre at Norsk Lyd- og blindeskriftsbiblioteks nyproduksjon av tilrettelagt studielitteratur, i hovedsak skal leveres enten som elektronisk tekst eller i fulltekstbok/hybrid med syntetisk tale. Kun ved behov leveres tilrettelagt studielitteratur i form av innleste lydbøker eller i punktskrift på papir (forslag 20).

Etter rådets oppfatning vil økt satsing på tekst med syntetisk tale være et viktig tiltak for å bedre tilgangen til studielitteratur for studenter med dysleksi. Samtidig vil rådet framheve nødvendigheten av at synshemmede studenter sikres et fullverdig tilbud. Bruk av syntetisk tale vil ikke alltid gi et produkt med god nok kvalitet. Det betyr at det fortsatt må brukes faglig kvalifiserte innlesere i forhold til fagstoff som ikke er egnet i forhold til bruk av syntetisk tale.

Rådet slutter seg til arbeidsgruppens synspunkt om at det er behov for å oppheve produksjonsbegrensningene ved NLB som i dag er knyttet til kun pensum (ikke tilleggslitteratur) og kun synshemmede studenter. Utvidelsene av produksjonsretten er en grunnleggende forutsetning for at alle studenter med funksjonsnedsettelse skal gis muligheter til å fullføre et utdanningsløp. Rådet mener imidlertid at det må være en målsetting ved en utvidelse at det kvalitative tilbudet til synshemmede studenter opprettholdes.

Det er også nødvendig at NLB settes i stand til å levere tilrettelagt studielitteratur i tide. Vi viser i den sammenheng til arbeidsgruppens rapport punkt 2.3.2 Studielitteratur hvor det framgår at NLB i "pressperioder" ofte bruker for lang tid før studentene får den tilrettelagte litteraturen, og at den kommer for sent til å kunne brukes i for eksempel oppgavebesvarelser eller eksamen.

Rådets forslag om en utvidelse og styrking av produksjonen forutsetter en vesentlig økning av budsjettmidlene til NLB. Det er viktig at en slik budsjettøkning iverksettes ved første anledning, dvs. f.o.m. budsjettåret 2008. Dette er nødvendig for at alle skal få et likeverdig utdanningstilbud som er en grunnleggende målsetting i norsk utdanningssystem.

Studenter er i økende grad avhengig av å bruke utenlandsk litteratur i sine studier. Det er viktig med tiltak med sikte på at synshemmede og lesehemmede studenter får tilgang til utenlandsk litteratur på lik linje med andre studenter. Rådet vil på denne bakgrunn understreke betydningen av arbeidsgruppens merknad om at det kan tas initiativ til internasjonalt samarbeid som gjelder avtaler om universell utforming av den tekniske del av litteraturproduksjonen og om bruk av elektroniske filer gjennom det europeiske forlagssamarbeidet (FEP) og den verdensomspennende forleggerorganisasjonen, International Publishers Association (Punkt 3.2.5).

Statens råd for funksjonshemmede gir sin tilslutning til arbeidsgruppens øvrige forslag. Som en oppsummering av rådets anbefalinger kan en si at det er nødvendig å følge to spor i det videre arbeidet. På kort sikt må det iverksettes strakstiltak for å bedre tilgangen til tilrettelagt studielitteratur. På lengre sikt må målsettingen være at all ny litteratur har universell utforming. Dette forutsetter som tidligere nevnt at myndighetene tar tak i en rekke spørsmål, bl.a. knyttet til opphavsrettslige spørsmål. Når produksjon

av all litteratur skjer universelt og som etter all sannsynlighet vil ta noe tid, vil en etter hvert kunne trappe ned produksjonen av spesielt tilrettelagt litteratur.

Med vennlig hilsen

Jan Tøssebro
rådsleder

Ellinor Sundseth
sekretariatsleder